

ΕΛΕΝΗΣ ΚΑΚΟΤΑΙΔΗ - ΠΑΝΟΥ
Ἐκτάκτου Καθηγητρίας
τῆς Β' Ἑδρας Νεωτέρας Ἑλληνικῆς Φιλολογίας

ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΥ ΣΤΟΥΔΙΤΗ «ΔΙΑΛΟΓΟΣ»

Ὁ Δαμασκηνὸς Στουδίτης εἶναι μιὰ ἀπὸ τὶς πρὸ ἐνδιαφέρουσες μορφές τῶν λογίων κληρικῶν τοῦ 16ου αἰῶνα. Γεννημένος στὴ Θεσσαλονίκη, σπούδασε στὴν πατριαρχικὴ σχολὴ στὴν Κωνσταντινούπολη, ὅπου μαθήτευσε κοντὰ στὸν Θεοφάνη Ἐλεαβούλκο καὶ χρημάτισε ἀργότερα δάσκαλος τοῦ πατριάρχου Ἱερεμία τοῦ Τρανοῦ. Ἐπῆρε τὸ μοναχικὸ σχῆμα στὴ μονὴ τοῦ Στουδίου καὶ κήρυξε στὴν Κωνσταντινούπολη τὰ πρῶτα χρόνια ὡς ὑποδιάκονος. Τὰ κηρύγματα τῆς ἐποχῆς αὐτῆς τυπώθηκαν στὴ Βενετία μὲ τὸν τίτλο «Βιβλίον ὀνομαζόμενον Θησαυρός, ὅπερ συνεγράφατο ὁ ἐν μοναχοῖς Δαμασκηνὸς ὁ ὑποδιάκονος καὶ στουδίτης ὁ Θεσσαλονικεύς». Πρῶτη γνωστὴ ἐκδοσὴ εἶναι τοῦ 1558, ἀλλὰ πρέπει νὰ προηγήθηκε ἄλλη, γιὰ τὸ 1558 ὁ Δαμασκηνὸς ἦταν κιόλας ἱερομόναχος. Ἀκολουθώντας τὴν ἐκκλησιαστικὴ ἱεραρχία χειροτονήθηκε ἐπίσκοπος Λιτῆς καὶ Ρενδίνης (περιοχὴ Λαγκαδᾶ Θεσσαλονίκης) καὶ ἀργότερα (1574) ἀνέλαβε τὴ μητρόπολη Ναυπάκτου καὶ Ἄρτης. Πέθανε τὸ 1577¹.

Τὸ ἔργο τοῦ Δαμασκηνοῦ, ἐκδεδωμένο καὶ ἀνέκδοτο, δείχνει ὅχι μόνο τὴν πολυμαθεία τοῦ ἀνδρὸς μὲ τὰ ποικίλα θέματα ποὺ τὸν ἀπασχολοῦν, ἀλλὰ κυρίως τὰ ἐνδιαφέροντά του, ποὺ δὲν εἶναι μόνο ἡ μελέτη καὶ ἡ συγγραφή γιὰ ἐπίδειξη λογιότητος· χρέος του θεωρεῖ τὴ διδασκαλία. Πράγμα ἐντελῶς ἀντίθετο ἀπ' ὅ,τι συμβαίνει στοὺς λιγότερο ἢ περισσότερο ἀπλοϊκοὺς λαϊκοὺς καὶ κληρικοὺς τοῦ καιροῦ του, ποὺ ἐπιστρατεύουν τὶς ὅποιες γνώσεις τους γιὰ νὰ ἀπλοποιήσουν θρησκευτικὰ θέματα γιὰ χάρη τοῦ λαοῦ, ὁ Δαμασκηνὸς χρησιμοποιεῖ τὴ γλῶσσα τοῦ λαοῦ γιὰ νὰ τὸν πλησιάσῃ καὶ νὰ τοῦ μεταδώσῃ τὴ γνώση καὶ τὴν πίστη του². Ὁ Δαμασκηνὸς δὲ θὰ σταθῇ κοντὰ στὸν Ἰωάννη Μορεζῆνο

1. Ὡς τώρα δὲν ἔχει γραφῇ ἐκτεταμένη μελέτη γιὰ τὸν Δαμσκηνοῦ καὶ τὸ ἔργο του. Οἱ παλαιότερες ἐρευνες συγκεντρώνονται σὲ δύο πρόσφατα δημοσιεύματα τοῦ Εὐάγγ. Δελήμου, Δαμασκηνὸς ὁ Στουδίτης, «Γρηγ. Παλαμᾶς» 53 (Θεσσαλονίκη 1970) 438-448 καὶ ἰδιαιτέρου ἀνάτυπο, καὶ Εἰσαγωγή στὴν ἐκδοσὴ τοῦ «Θησαυροῦ» ἀπὸ τὸν ἐκδ. οἶκο Βασ. Ρηγοπούλου, Θεσσαλονίκη 1971, ὅπου συμπληρώνεται καὶ διορθώνεται τὸ πρῶτο δημοσίευμα.

2. Ἡ πνευματικὴ ἱστορία τοῦ 16ου αἰ. δὲν ἔχει γραφῇ στοὺς ὅλους τῆς ἀκόμῃ. Ἐκτός ἀπὸ τὶς μεμονωμένες πληροφορίες ποὺ ἀντλοῦμε ἀπὸ παλαιότερους μελετητές, βασικὴ πηγὴ γιὰ τοὺς ὁποίους εἶναι πάντα ὁ Μ. Κρούσιος μὲ τὰ ἔργα του, κυρίως τὴν *Turcograecia* (Βασιλεία) 1584, μιὰ πρὸ συνθετικὴ εἰκόνα τῆς ἐποχῆς δίνει ὁ Β. Κνὺς στὴ *L'histoire de la litterature néo-grecque*, Οὐψάλα 1962, σσ. 280-319, σύντομη ὅμως μέσα στὰ εὐρύτερα πλαίσια τοῦ βιβλίου. Διεξοδικὴ μελέτη γιὰ τὸν 16ο αἰ. καὶ τὴ δημοτικὴ πεζογραφία ποὺ γεννιέται μέσα σ' αὐτὸν ἐτοιμάζω ἀπὸ καιρὸ μαζὶ μὲ ἐκτενῆ ἀνθολογία.

ἀπὸ τὴν Κρήτη¹ οὐτε στὸν Ἰωαννίκιο Καρτάνο ἀπὸ τὴν Κέρκυρα². Μαζί με τὸν Μάξιμο Μαργούνιο καὶ τὸν Μελέτιο Πηγᾶ, λιγότερο γνωστὸς αὐτός, χωρὶς τὸ καθαρὰ θεολογικὸ ἔργο τῶν ἄλλων, ἀνήκει στὴν ἴδια χορεία τῶν λογίων, ποὺ ἡ μόρφωση καὶ οἱ γνώσεις τοὺς ἔδιναν τὴν εὐχέρεια νὰ χειρίζωνται ἀνετα τὴν ἀρχαία ἢ τὴν ἀρχαϊζουσα γλῶσσα ποὺ ἦταν ἰδιαίτερα ἀγαπητὴ στοὺς κύκλους τοὺς, ἀλλὰ παράλληλα νὰ καλλιεργοῦν με πίστη στὴ χρησιμότητά της τὴ δημῶδη γλῶσσα, τὴν ὁμιλουμένην τοῦ καιροῦ τοὺς.

Τὸ ἔργο ποὺ ἄφησε ὁ Δαμασκηνὸς Στουδίτης εἶναι ποιητικὸ καὶ πεζό. Ἡποίησή του, ἀρχαιογλῶσση (μιμεῖται καὶ ὁλόκληρους ὁμηρικούς στίχους κάποτε), ἔδωσε τοὺς «Στίχους ἡρωοελεγεῖους εἰς τὴν κοίμησιν τῆς ὑπερευλογημένης Θεοτόκου Μαρίας» (ἐκδίδονταν μαζί με τὸν «Θησαυρό»), τὰ «Ὀμηρόκεντρα εἰς τὴν κοίμησιν τῆς Θεοτόκου» κλπ. (τὸ ἔργο εἶναι ἀνέκδοτο) καὶ μιὰ «Ἀκολουθία εἰς τὸν νεομάρτυρα Νικόλαον» κλπ. μαζί με τὸ «ἐγκώμιον» γιὰ τὸν ἴδιο νεομάρτυρα (ἐκδόθηκαν τὸ 1930 στὴν Ἀθήνα ἀπὸ τὸν Ἱεζεκιήλ Βελανιδιώτη, τότε μητροπολίτη Θεσσαλιώτιδος).

Τὸ πεζογραφικὸ τοῦ ἔργο, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν «Θησαυρό», ἀποτελεῖται ἀπὸ τὴ «Φυσιολογία» = ζωολογία, σὲ πολλὲς ἐκδόσεις καὶ ἀπὸ τὰ ἀνέκδοτα: τὸν «Διάλογο»³, τὴν «Παραίνεσιν πρὸς μοναχοὺς», τὸν «Λόγον... εἰς τὸν Δεκάλογον τοῦ Μωϋσέως», ἓνα μαθηματικὸ καὶ ἀστρονομικὸ καὶ ἓνα μετεωρολογικὸ κείμενο, ὅλα σὲ δημοτικὴ γλῶσσα. Τὰ ἀνέκδοτα ἔργα δὲν ἔχουν ἀκόμη μελετηθῇ. Μερικὰ σώζονται σὲ ἓνα μόνο χφ, ἄλλα σὲ περισσότερα⁴.

Ἀπὸ τὴ θεματογραφία τοῦ Στουδίτη φαίνεται ἡ διδακτικὴ του πρόθεση. Δὲν εἶναι ὁ ἀφελὴς ἐκλαϊκευτής, ἀλλὰ ὁ δάσκαλος τοῦ λαοῦ. Τοῦ προσφέρει «ἐπιστημονικὲς» γνώσεις στὴ γλῶσσα του, τὸν οἰκοδομεῖ με κηρυγματικὸ καὶ ἐρμηνευτικὸ ἔργο, «παραινεῖ» τοὺς μοναχοὺς γιὰ τὴ σωτηρίαν τοὺς. Ἡ σημασία τοῦ ἔργου του θὰ φανῇ μετὰ τὴ συνολικὴ ἐκδοσὴ καὶ μελέτῃ του. Ἡ συμβολὴ του ὅμως στὴ μόρφωση τοῦ λαοῦ δὲν παύει νὰ ἔχῃ τὴν ἀξία της γιὰ τὸν μελετητὴ, καθὼς καὶ ἡ γλωσσικὴ μορφή ποὺ χρησιμοποιοεῖ.

Στὸν 16ο αἰῶνα δὲν ὑπάρχει διαμορφωμένη μία δημῶδης γλῶσσα γιὰ τὸ πανελλήνιο. Οἱ «γλῶσσες» ποὺ μιλοῦνται καὶ γράφονται εἶναι

1. Βλ. γι' αὐτὸν τὴ μελέτη μου Ὁ Ἰωάννης Μορεζῆνος καὶ τὸ ἔργο του, «Κρ. Χρ.» 22 (1970) 7-78, 389-506.

2. Ἔργασία μου γιὰ τὸν συγγραφέα καὶ τὸ ἔργο του θὰ δημοσιευτῇ προσεχῶς στὰ «Θησαυρίσματα» τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἰνστιτούτου τῆς Βενετίας.

3. Περισσότερα γιὰ τὸ ἔργο βλ. ἐδῶ πῶς κάτω, σ.σ. 445-446.

4. Γιὰ περισσότερες πληροφορίες βλ. τὴν Εἰσαγωγὴ τοῦ Δ ε λ η δ ἡ μ ο υ, ε. ἀ.

τοπικές, ιδιωματικές. Καμιά ἀπ' αὐτές δὲν ἔχει ὑψωθῇ σὲ «κοινή». Γιὰ ν' ἀφήσουμε κατὰ μέρος τίς γλωσσικές μορφές τῆς κατ' ἐξοχὴν λογοτεχνίας, τῆς ποίησης, πού ἀκμάζει στὴν Κύπρο, στὴ Ρόδο, στὴν Κρήτη, στὰ Ἑφτάνησα ἀργότερα, οἱ ὁποῖες δὲν εἶναι ἄλλο παρὰ τὰ ιδιώματα μὲ τὴν ἐπεξεργασία τῆς ποιητικῆς ἀδείας, ὁ πεζὸς λόγος εἶναι αὐτὸς πού μπορεῖ νὰ δώσῃ, στὰ μέτρα του κι αὐτός, τὴ ζωντανή «λαλιά» τοῦ καιροῦ καὶ τῶν τόπων¹. Ὁ Δαμασκηνὸς Στουδίτης ἀνῆκει στὸν τουρκοκρατούμενο χῶρο, ὅπου δὲν ἀνθίσε ἡ ποίηση. Ἡ πεζογραφία πού ἀρχίζει, ἀσυνείδητα ἀκόμη, νὰ παίρνῃ θέσιν στὴ λογοτεχνικὴ παραγωγή τῆς ἐποχῆς, εἶναι κυρίως πού καλλιιεργεῖται, ὅχι ἀκόμη συστηματικά, στίς τουρκοκρατούμενες χῶρες. Ἡ γραπτὴ γλώσσα γίνεται ἐνιαῖο ὄργανο συνεννόησης τοῦ τουρκοκρατούμενου ἑλληνισμοῦ ἀπὸ τὴν Ἡπειρο ὡς τὴ Μ. Ἀσία μὲ κέντρο τὴν Κωνσταντινούπολη καὶ τὴ Θεσσαλονίκη². Ἐκπρόσωποι τῆς «κοινῆς» αὐτῆς ἑλληνικῆς γραπτῆς, πού εἰκονίζει ἀρκετὰ καλὰ τὴν ὁμιλουμένην, εἶναι ἀρκετοὶ συγγραφεῖς, ἐκκλησιαστικοὶ ἄνδρες κατὰ κανόνα³. Τὸ πράγμα, εὐόλωνα στὴν οὐσία του, παρεμβάλλει ἐμπόδια στὴ μελέτη τῆς γλώσσας, πού ἀλλοιώνεται κάπως ἀπὸ τὴν ἐκκλησιαστικὴ ὀρολογία καὶ τὸ ὕφος.

Ἐνα δεῖγμα τῆς γλώσσας αὐτῆς ἀποτελεῖ καὶ ὁ ἀνέκδοτος «Διάλογος» τοῦ Δαμασκηνοῦ Στουδίτη. Πρόκειται γιὰ μιὰ «διδακτικὴ» συζήτηση, ἕναν ἀπὸ τοὺς τυπικοὺς διαλόγους, ὅπου ὁ «διδάσκων» ἀπαντώντας στὸν συνομιλητὴ του ἐκθέτει τίς ἀπόψεις του γιὰ κάποιον θέμα. Στὴν περίπτωσιν αὐτὴ πρόκειται γιὰ ἕναν ἐπίσκοπο καὶ ἕναν ἡγούμενο. Θέμα: «Ταλανισμὸς κατὰ τῶν νῦν τῆς Ἑλλάδος ἐπισκόπων»⁴.

1. Δείγματα ιδιωματικοῦ πεζοῦ λόγου, ὅχι ἀκόμη ἐντεχνου, ἐπιμελημένου ὅμως, ἀπὸ τὴν Κρήτη καὶ τὴν Κύπρο βλ. στίς ἐργασίες μου Ὁ Ἰωάννης Μορεζή-νος καὶ τὸ ἔργο του, ἔ. ἀ. καὶ Ἄνθος Χαρίτων — Fior di Virtù, «Ἑλληνικά» 24 (1971) 267-311. Γενικότερα γιὰ τὸ θέμα βλ. A. Mirambel, L'élément dialectal dans la littérature néohellénique. Problèmes et méthodes. Actes du premier congrès international d'études balkaniques et sud-est européennes. IV (Sofia 26 août - 1 septembre 1966) Sofia 1968, σσ. 127-132.

2. Μαρτυρίες λογίων τοῦ 16ου αἰ. ἐπικαλεῖται στίς ἐρευνές του ὁ Μ. Κρούσιος ζητώντας στοιχεῖα τῆς ζωντανῆς γλώσσας τῶν Ἑλλήνων καὶ βιβλία γραμμένα στὴ δημώδη. Συγκέντρωση τέτοιων πληροφοριῶν βλ. στὸν Σάθας, Νεοελληνικῆς Φιλολογίας Παράρτημα, Ἀθ. 1870, σσ. 28-37. Κατὰ μαρτυρίαν τοῦ Συμ. Καβάσιλα καὶ ἄλλων λογίων ἡ χειρότερη ἀπὸ τίς ἑλληνικὲς διαλέκτους ἦταν ἡ ἀθηναϊκὴ, ἐνῶ στὴ Θεσσαλονίκην, τὴν Κωνσταντινούπολη καὶ τὴν Πελοπόννησο μιλοῦσαν καλὰ ἡ «ιδιωτική». Turcogr., σσ. 461-62, Σάθας, ἔ. ἀ., σ. 34.

3. Τὴν ἐποχὴ αὐτὴν οἱ ἐκκλησιαστικοὶ δὲν παρουσιάζουν ἀκόμη σὲ ἔκτασιν τίς γλωσσικὲς προκαταλήψεις.

4. Ὁ Σάθας, Ν. Φ., Ἀθ. 1868, σ. 153, δίνει τὸν τίτλο «Κωμωδοδιάλογος Δαμασκηνοῦ Ρενδίνης κατὰ Ἀρχιερέων (ἔχει πρόσωπα δύο Δαμασκηνὸν καὶ Γαβριήλ

Τὸ ἔργο σώζεται σήμερα μόνο σὲ ἓνα χφ, τὸ Ἰβήρων 764 (Λ. 4884, 17 αἰ.), στὰ φφ. 3^Γ - 26^ν μὲ τὸν τίτλο: «Διάλογος Δαμασκηνοῦ ἐπισκόπου Ρεντίνης. Τὰ δὲ πρόσωπα ὁ αὐτὸς ἐπίσκοπος καὶ ὁ τῆς Ἀγίας Ἀναστασίας ἡγούμενος». Τὸ περιεχόμενο δὲν παρουσιάζει ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον. Εἶναι ἓνα κείμενο ὅπου ὁ συγγραφέας, ἐπίσκοπος ὁ ἴδιος, κάνει κριτικὴ στοὺς ἐπισκόπους τοῦ καιροῦ του καὶ ἐξομολογητικὰ ἐκθέτει τὰ λάθη καὶ τὶς ἀδυναμίες, τὶς ἐλλείψεις καὶ τὶς κακίες τῶν ἀδελφῶν του στὸν 16ο αἰώνα. Ἀπὸ τὴν ἀποψη αὕτῃ τὸ κείμενο ἔχει τὴ θέση του καὶ στὸν καιρὸ μας¹.

Ἐπειδὴ ὁ διάλογος δὲν ἔχει λογοτεχνικὲς ἀπαιτήσεις ἀπέφυγα κάθε σχολιασμὸ τοῦ ὅφους, τῆς γλώσσας καὶ τοῦ περιεχομένου. Ὡστόσο πρέπει νὰ ἐπισημανθῇ ἡ δομὴ τοῦ λόγου καὶ τὸ ὅφος, ποὺ προδίδει τὸν ρήτορα καὶ ποιητὴ συγγραφέα, καθὼς καὶ οἱ πολλὲς ἀναφορὲς στὴν ἀρχαιογνωσία τοῦ λόγιου ἀνδρα. Δείγματα μεταφραστικῆς προσπάθειας ἀποσπασμάτων ἀρχαίολογῶν καὶ γραφικῶν κειμένων μποροῦν ἐπίσης νὰ προσεχθοῦν ἰδιαίτερα. Ἀναδρομὴ στὴν ἱστορία τῶν μεταφραστικῶν προσπαθειῶν τῆς Καινῆς Διαθήκης βλ. στὴν ἐργασία μου Γιά τὴ μετάφραση τῆς Καινῆς Διαθήκης, Θεσσαλονίκη 1970, σ. 9, σημ. 4.

Οἱ λίγες ἰδιωματικὲς λέξεις τοῦ κειμένου εἶναι εὐκολο νὰ ἐρμηνευτοῦν μὲ τὴ βοήθεια τῶν κοινῶν Λεξικῶν.

Ἰβήρων 764 (Λ. 4884)

φ. 3 Διάλογος Δαμασκηνοῦ ἐπισκόπου Ρεντίνης. Τὰ δὲ πρόσωπα ὁ αὐτὸς ἐπίσκοπος καὶ ὁ τῆς Ἀγίας Ἀναστασίας ἡγούμενος.

Ὁ ἡγούμενος λέγει πρῶτον τὸν χαιρετισμὸν τοῦ ἐπισκόπου Δαμασκηνοῦ ἔτσι: Προσαγορεύω τὴν θεοφιλεστάτην καὶ ἱεράν μοι κεφαλὴν, ἡγουν χαιρετῶ σε, δέσποτά μου θεοφιλέστατε καὶ ἱερώτατε.

Ὁ ἐπίσκοπος ἀποκρίνεται: Χαίρειν πολλὰ τῷ ἡγουμένῳ ὃχ' ἄριστον.

τὸν τῆς ἀγίας Ἀναστασίας ἡγούμενον· προλογίζει δὲ ὁ Γαβριήλ». Ὁ Χρ. Φιλητάς, Περὶ Ἰωαννικίου Καρτάνου, Δαμασκηνοῦ τοῦ Στουδίτου καὶ Παχωμίου Ρουζάνου ἐπιστολιμαία διάλεξις, Κέρκυρα 1847, ἀντλώντας ἀπὸ τὸν Λ. Ἀλλάτιο: «Δαμασκηνοῦ ἐπισκόπου Ρονδίνης (γρ. Ρενδίνης) διάλογος μετὰ τοῦ ἡγουμένου τῆς Ἀγίας Ἀναστασίας, ἥτοι ταλανισμὸς κατὰ τῶν νῦν τῆς Ἑλλάδος ἐπισκόπων». (Βλ. καὶ Γ. Ζαβίρα, Νέα Ἑλλάς κλπ., Ἀθ. 1872, σ. 251).

1. Ἡ χρονολόγησή του ἔχει *terminus ante quem* τὴν προαγωγή τοῦ Δαμασκηνοῦ σὲ μητροπολίτη Ναυπάκτου καὶ Ἀρτης (1574). Πρέπει νὰ γράφτηκε μετὰ τὸ 1558, ἔτος χειροτονίας του σὲ ἱερομόναχο, γιατί λίγο ἀργότερα ξέρουμε ὅτι ἔλαβε τὸν θρόνο Λιτῆς καὶ Ρενδίνης.

Ὁ ἡγούμενος: Πᾶσαν δικαιοσύνην νά 'σαι χαιράμενος καὶ σὺ, ἅγιε ἡγούμενε, ὅπου εἶναι ἀγαθὸν πράγμα.

Ὁ ἡγούμενος: Πῶς ἔχεις, δέσποτά μου, καὶ πῶς διάκεισαι;

Ὁ ἐπίσκοπος: Ὡσὰν ἐγὼ δὲν θέλω, ἔτσι εἶμαι, ἅγιε καθηγούμενε.

φ. 3v

Ὁ ἡγούμενος: Διατί, δέσποτά μου, μάλιστα ὅπου καὶ τώρα σὲ βλέπω πολλὰ καλὰ παρὰ ἄλλην καμίαν φορὰν ἀπὸ τὴν ὕψιν τοῦ προσώπου σου καὶ ἀπὸ τὴν καλὴν κατάστασιν τοῦ κορμίου πῶς εἶσαι ὑγειερὸς καὶ δὲν ἔχεις καμίαν κακοσύνην. Λοιπὸν εἰπέ μου, διατί εἶπες πῶς ζῆς καθὼς δὲν θέλεις; Ἡ μήπως καὶ ἔπαθες τίποτε πειρασμόν;

Ὁ ἐπίσκοπος: Ὅχι τώρα μόνον, ὦ πανοσιώτατε καθηγούμενε, ἔχω αὐτὸ ὅπου σοῦ εἶπα καὶ μοῦ ἔρχονται ἐκεῖνα ὅπου δὲν θέλω, ἀμὴ ἀφότισ ἐδέχθηκα τὸ μέγα τοῦτο καὶ θεληματικὸν κακὸν τῆς ἀρχιερωσύνης μοῦ ἔρχονται πράγματα μεγάλα, ὅχι ἐκεῖνα μόνον ὅπου δὲν | θέλω, ἀλλὰ καὶ ἀπ' ἐκεῖνα ὅπου δὲν ἤλπιζα οὔτε τὰ ἔβανα εἰς τὸν νοῦν μου.

φ. 4

Ὁ ἡγούμενος: Τί λέγεις, δέσποτά μου, ἔχετε καὶ ἐσεῖς οἱ ἀρχιερεῖς θλίψεις καὶ πειρασμοὺς; Καὶ ἐγὼ ἐνόμιζα πῶς μόνον εἰς ἐσᾶς εὐρίσκεται ὅλη ἡ εὐδαιμονία, ἡ καλοριζικία καὶ εὐτυχία ὅπου λέγει ὁ Πλάτων πῶς τὴν ἔχουν οἱ μάκαρες μόνοι, καὶ σὺ μοῦ λέγεις πῶς εἶναι ἡ ζωὴ σας μὲ δυστυχίας καὶ λύπας.

Ὁ ἐπίσκοπος: Ὅχι μόνον δυστυχίαν καὶ ταλαιπωρίαν ὀνομάζω ἐγὼ, φίλε, τὴν ζωὴν ὅπου ἔχομεν ἡμεῖς οἱ ἀρχιερεῖς, ἀλλὰ καὶ μανίαν καὶ λύσσαν καὶ παραφροσύνην καὶ νοῦν σαλεμένον, καὶ στοχάσου καὶ ἡ ἀγιοσύνη σου τοὺς λόγους μου, | διότι ἂν θελήσης νὰ ἰδῇς τὴν πρώτην μας οὐθενότητα καὶ ἀτιμίαν καὶ πενίαν ὅπου εἴχαμεν ὡσὰν ἐκεῖνον τὸν Παύσωνα ὅπου λέγουν οἱ ἱστορίαι πῶς ἦτον ὁ πλέον καταφρονημένος καὶ ἀστοχημένος καὶ πτωχὸς ἄνθρωπος, ἡ ἂν λογιᾶσης τὴν προκοπὴν μας καὶ τὴν ἀξιοότητα θέλεις γνωρίσει πῶς μὴδὲ ὡσὰν τοὺς Μεγαρεῖς δὲν εἴμεσταν, οἱ ὅποιοι ἦταν καταφρονημένοι ἀπὸ ὅλους τοὺς Ἀθηναίους καὶ δὲν τοὺς ἐδέχονταν εἰς τὸ συνέδριον μὴδὲ διὰ λογαριασμόν μὴδὲ διὰ μέτρημα. «Δύστηνοι Μεγαρῆες ἀτιμοτάτῃ ἐνὶ μοίρῃ» τοὺς εἶπε καὶ ὁ χρησμός τοῦ μαντείου. Τοιούτους μᾶς θέλεις συνεικάσει καὶ ἡμᾶς, ἅγιε καθηγούμενε, καὶ ἡμεῖς τώρα διατί | ἀνεβήκαμεν εἰς τοῦτο τὸ ὕψος τῆς ἀρχιερωσύνης, λογιᾶζομεν πῶς συνομιλοῦμεν μὲ τὸν Θεόν καὶ ἔτσι λέγομεν, καὶ ἡμεῖς κατὰ ἀλήθειαν δὲν εἴμεσταν ἄξιοι μὴδὲ κἂν μὲ τὸν Ἴρον ἐκεῖνον τὸν ζήτουλα τῆς Κεφαλληνίας, ὅπου λέγει ὁ Ὅμηρος, νὰ ταιριασθοῦμεν καὶ νὰ φανοῦμεν

φ. 4v

φ. 5

καλύτεροι. Διὰ ταῦτα πῶς νὰ μὴν ἤθελες ὀνομάσει καὶ σὺ τὴν ζωὴν μας καθὼς τὴν λέγω καὶ ἐγὼ κακοτυχίαν μεγάλην;

φ. 5ν Ὁ ἡγούμενος: Τί εἶναι αὐτά ὅπου λέγεις, δέσποτά μου; Δὲν εὐχαριστεῖς τῷ Θεῷ ὅπου «ἐγείρει ἀπὸ γῆς πτωχοὺς», καθὼς λέγει τὸ Ψαλτήριον, καὶ «ἀπὸ κοπρίας ἀνυψώνει τοὺς πένητας» καὶ τοὺς καθίζει μὲ τοὺς δυνάστας καὶ ἄρχοντας | τοῦ λαοῦ, διότι ἂν καὶ πένητες καὶ πτωχοὶ ἦσαν, ὡς λέγεις, καὶ καταφρονημένοι καὶ ἀνάξιοι τιμῆς, ἀλλὰ τώρα ἔχετε μεγάλην τιμὴν καὶ δόξαν καὶ σᾶς προσκυνᾷ ὁ κόσμος γυμνῇ τῇ κεφαλῇ, καθὼς ἐπροσκυνοῦσαν ποτὲ τοὺς βασιλεῖς τῆς Περσίας οἱ ὑποτεταγμένοι αὐτοῦς. Ἀμὴ δοξα-
σμένος νὰ εἶναι ὁ Θεὸς ὅπου τὸν ἄρρεσεν ἔτσι, διότι οἱ ἀπόστολοι καὶ πρῶτοι τῆς χριστιανῶν πίστεως διδάσκαλοι καὶ νομοθέται ἦ-
ταν ὅχι μόνον ἀπὸ ἀλιεῖς, ἀμὴ καὶ ἀπὸ ἄλλους παρακάτω, τοὺς ὁποίους δὲν πρέπει νὰ τοὺς διηγούμεαι τὴν θεοφιλίαν σου, ὅπου γινώσκεις τὰς Γραφὰς καλύτερα ἀπὸ ἡμᾶς, διὰ τοῦτο μάλιστα ἐγὼ
φ. 6 τὴν ζωὴν σας δὲν τὴν ὀνομάζω | ταλαιπωρίαν καὶ δυστυχίαν, ἀλλὰ εὐτυχίαν καὶ καλοριζικίαν τὸ πλὴν ὀλιγότερον.

Ὁ ἐπίσκοπος: Ἀκόμη δὲν ἐγεύθης τὰς δυσκολίας τῆς ἀρχιερωσύνης, ὦ φίλτατε, οὐδὲ ἐτρέγῃσες τοὺς φαρμακεροὺς τῆς καρπὸς καὶ διὰ τοῦτο λογιάζεις ἔτσι, ἀμὴ ἂν ἀφικρᾶσαι καὶ στοχάζεσαι τοὺς λόγους μου, λογιάζω νὰ τὴν ὀνομάσης τὴν ζωὴν τῶν ἀρχιερέων τοῦ καιροῦ τοῦτου ὅχι μόνον κακοδαιμονίαν, ταλαιπωρίαν καὶ δυστυχίαν, ἀμὴ πέφτοντας εἰς ἀπορίαν θέλεις θαυμάσει τί λογῆς χειρότερον ὄνομα νὰ εὕρης νὰ τὴν ὀνομάσης νὰ μὴν ἡξεύρης πῶς νὰ τὴν εἰπῆς.

φ. 6ν Ὁ ἡγούμενος: Ἀλίμονον, τί εἶναι αὐτά | ὅπου λέγεις, δέσποτά μου; Ὅμως παρακαλῶ σε, εἰπέ μου νὰ ἀκούσω, διότι πολ-
λὰ μὲ ἀνακάτωσες τὸν λογισμόν.

Ὁ ἐπίσκοπος: Ἀκουε δὰ τώρα καὶ ἐγὼ νὰ σὲ τὰ εἰπῶ ὅλα ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ὡς τὴν ἄκραν, καὶ ἂν μακρύνω τὸν λόγον μου νὰ μοῦ συμπαθήσης, ὅτι λέγω τὴν ἀλήθειαν. Ἀλήθεια εἴ τι σὲ ρωτήσω θέλω νὰ μοῦ ἀποκριθῇς εἰς τὴν ἀγάπην μας χωρὶς καμίας ἐντροπῆς, διὰ νὰ βεβαιωθῇ καλύτερα ὁ λόγος μου.

Ὁ ἡγούμενος: Νὰ ἀποκρίνεται τινὰς εἰς κάθε τίποτε εἶναι δύσκολον, δέσποτά μου, ὅμως ὅσον δύνομαι δὲν θέλω ἀπομείνει χωρὶς ἀπόκρισιν, ἀκολουθώντας τὰς γλυκὲς σου ἐρωτήσεις.

φ. 7 Ὁ ἐπίσκοπος: Ἀκουσε τὸ λοιπόν: Τὸ νὰ ἐπιτύχῃ τινὰς τῆς τῆς αἰωνίου βασιλείας τοῦ Χριστοῦ καὶ νὰ ἀπολαύσῃ τὰ μέλλοντα ἀγαθὰ καλὸν εἶναι καὶ ἐπιθυμητόν. Ἡ πῶς λέγεις;

Ὁ ἡγούμενος: Καὶ πῶς ἐμπορεῖ νὰ εἶναι ἄλλῶς;

Ὁ ἐπίσκοπος: Ἀμή νά στερηθῇ τινὰς τὴν βασιλείαν τοῦ Χριστοῦ καὶ νά λάβῃ τὰ κακὰ καὶ αἰώνια κολαστήρια καὶ βάσανα τοῦ αἰωνίου πυρός, πῶς τὸ ὀνομάζεις;

Ὁ ἡγούμενος: Ταλαιπωρίαν μεγάλην καὶ δυστυχίαν καὶ κακοριζικίαν καὶ θλίψιν ἀπαρηγόρητον.

Ὁ ἐπίσκοπος: Καλὰ ὄρισες, ἀμή λογιᾶζεις νά εἶναι κανένας τρόπος καὶ μὸδος ὁποῦ φέρνει τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὴν μακαριότητα καὶ εὐτυχίαν τῆς βασιλείας τοῦ Χριστοῦ ἢ εἰς τὴν ταλαιπωρίαν τῶν αἰωνίων βασάνων; φ. 7v

Ὁ ἡγούμενος: Ναί, εἶναι.

Ὁ ἐπίσκοπος: Ποῖος μὸδος εἶναι ποῦ φέρνει τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὴν μακαριότητα;

Ὁ ἡγούμενος: Εἶναι ἡ φύλαξις τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ, καὶ ὅποιος δὲν τὲς φυλάξῃ ὑπάγει εἰς τὴν ταλαιπωρίαν τῆς αἰωνίου κολάσεως.

Ὁ ἐπίσκοπος: Καλὰ καὶ σύντομα μοῦ ἀποκρίθης καὶ φρόνιμα, ἀμή τὴν παράβασιν τῶν σωτηρίων ἐντολῶν τοῦ Εὐαγγελίου δυστυχίαν ἀληθῶς καὶ ταλαιπωρίαν τὴν εἶπες.

Ὁ ἡγούμενος: Ναί.

Ὁ ἐπίσκοπος: Τὸ λοιπὸν ἡμᾶς τοὺς ἀρχιερεῖς τοῦ καιροῦ ἐ-
τούτου πῶς μᾶς λογιᾶζεις νά εἴμεσταν, πληρωταὶ | καὶ φύλακες
τῶν ἐντολῶν τοῦ Χριστοῦ εἴμεσταν ἢ παραβάτες; φ. 8

Ὁ ἡγούμενος: Ἐγὼ νά τὸ εἰπῶ; Συμπάθησέ με, συγχῶρησόν μοι, ὁ Θεὸς ἡξεύρει.

Ὁ ἐπίσκοπος: Βλέπεις; Ἐταξες νά ἀνταποκρίνεσαι εἴ τι σὲ ἐρωτήσω, καὶ τώρα ἐντρέπεται πρόσωπον ἀνθρώπου καὶ παραστρατίζεις· ὅμως εἰς τὴν ψυχὴν σου, ὀρκίζω σε εἰς τὴν ἀλήθειαν νά ἀποκριθῇς εἰς τοῦτο ὁποῦ σὲ ἠρώτησα.

Ὁ ἡγούμενος: Ἀληθινὰ καὶ ἐγὼ πρωτότερα εἶπα πῶς εἶναι δύσκολον νά ἀποκρίνεται τινὰς εἰς ὅλα, καὶ μάλιστα εἰς τοιαῦτα ὁποῦ ἐρωτᾷς, ἀμή ἐπειδὴ μὲ ὀρκισες νά σοῦ ἀποκριθῶ χωρὶς φιλοπροσωπίαν, λέγω ὅτι ἀπὸ σᾶς ὀλίγοι ἀρχιερεῖς εἶναι ὁποῦ φυλάγουν | τὰς ἐντολὰς τοῦ Χριστοῦ. φ. 8v

Ὁ ἐπίσκοπος: Ἀληθινὰ ὀλίγους εἶναι λέγεις, ἐντρέπεται νά πῆς καὶ ὅλους!

Ὁ ἡγούμενος: Συμπάθησόν μας, Κύριε, καὶ ποῦ νά μείνῃ πλέον ἡ πίστις τῶν ὀρθοδόξων χριστιανῶν, ἐὰν μαραμένον¹ καὶ διεφθαρμένον εἶναι τὸ ἅλας τῆς, καὶ πῶς νά περιπατήσωμεν μέσα εἰς τὸ φῶς, ὁποῦ καθὼς λέγεις τὸ φῶς ἐγίνε σκοτός;

1. Ἐτσι στὸ χφ· γρ. *μωραμένον*.

- φ. 9 Ὁ ἐπίσκοπος : Ἐχε θάρρος, ὦ φίλε, μὴ φοβᾶσαι ἐκεῖ ὅπου δὲν εἶναι φόβος, διότι δὲν ἀχρειώθη οὐδὲ ἐχάθη ἡ πίστις τῶν χριστιανῶν διατὶ ἐγίναμεν ἄτυχοι καὶ ἀχρεῖοι ἡμεῖς οἱ ἔχοντες μόνον τὸ ὄνομα τῆς ἀρχιερωσύνης, ἀλλὰ ἡ πίστις μένει μέσα εἰς ἐκείνους ὅπου ἔχουν φόβον Θεοῦ καὶ εἰς ἐκείνους | ὅπου ἐλπίζουν εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ, διότι ἀληθινὸς εἶναι ὁ Χριστὸς ὅπου εἶπε τοῦ Πέτρου περὶ τοῦτου ὅτι «ἤτήσατο ὑμᾶς σινιᾶσαι ὁ Σατανᾶς ὡς τὸν σῖτον, ἐγὼ δὲ ἐδεήθην ἵνα μὴ ἐκλίπη ἡ πίστις ὑμῶν», ἤγουν ἐζήτησεν ὁ Διάβολος νὰ σᾶς σαλεύσῃ μὲ πειρασμοὺς ἀπὸ τὴν πίστιν καὶ νὰ σᾶς ἀνακατώσῃ ὥσάν τὸ σιτάρι εἰς τὸ κόσκινον, ἀμὴ ἐγὼ δὲν ἀφῆκα νὰ λείψῃ καὶ νὰ χαθῇ ἡ πίστις σας. Λοιπὸν μὴ λογιᾶζης πὼς νὰ ἐχάθη ἡ πίστις, ἀμὴ ἔστοντας νὰ ταλανίζης καὶ νὰ κλαίης τὴν ἀθλίαν ζωὴν ὅπου ἔχομεν ἡμεῖς οἱ λεγόμενοι ἀρχιερεῖς, νόμιζε πὼς εἶναι πολλοὶ ἄλλοι ὅπου σώνονται καὶ | φυλάγουν τὴν πίστιν. Καὶ μέσα εἰς τὸ περιφρημον Ἅγιον Ὅρος τοῦ Ἀθωνος καὶ εἰς τὴν μονὴν τῆς Κλωμακῶς ὅπου λέγεται Μετέωρον, εἶναι καὶ τινὲς εἰς τὸ ἐδικόν σας μοναστήριον τῆς Ἀγίας Ἀναστασίας καὶ εἰς ἄλλα μέρη, διὰ νὰ μὴν πολυλογῶ καὶ φαίνωμαι βαρετός πρὸς τὴν πανοσιότητά σου, ὅμως ἡμᾶς τοὺς ἀρχιερεῖς ὅπου εὐρισκόμεσταν εἰς τὴν ταλαιπωρίαν ταύτην λογιᾶζέ μας ἀθλιοτέρους ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, διότι ὅλη μας ἡ ἐλπίδα εἶναι μόνον εἰς τὴν πρόσκαιρον ζωὴν ὥσάν τοῦ πλουσίου τοῦ χαροκοποῦντος καθ' ἡμέραν λαμπρῶς. Ποῦ νὰ εὐρεθῇ εἰς ἐμᾶς ἡσυχία ὅπου ὁμιλεῖ μὲ τὸν Θεόν, ποῦ ψαλμωδία καθὼς εἶναι τὸ πρέπον τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀκολουθίας, | ποῦ νηστεία καθὼς λέγουν οἱ νόμοι,
- φ. 10 ὅλα ἀπ' ἐμᾶς ἔλειψαν, ὅλα ἀφανίσθησαν, ὄνομα μόνον εὐκαιρον καὶ ὄχι ἔργον· διότι τοὺς χριστιανούς ἀδικοῦμεν, τὸ μαλλί τους ἐνδύνομέσταν, τὸ λαβωμένον δὲν τὸ ἰατρεύομεν, τὸ ψωρίασμένον δὲν κοιτάζομεν, ἀφορμὴν πὼς συγχωροῦμεν ὡς ἐξουσιασται τῆς συγχωρήσεως, καταλύομεν τὰς Τετράδας καὶ Παρασκευάς, τάχα ἔχοντες τὴν ἐξουσίαν τοῦ δεσμεῖν καὶ λύειν, καὶ ἡμεῖς εἴμεσταν ἄξιοι ὄχι νὰ δένωμεν, ἀλλὰ νὰ μᾶς δένουν, ὄχι νὰ λύσωμεν, ἀλλὰ νὰ μᾶς λύσουν, καὶ ἡμεῖς τάζομεν νὰ λύσωμεν ἄλλους ἀπὸ τὰ ἀ-
- φ. 10ν μαρτήματα καὶ νὰ τοὺς συγχωρήσωμεν. Ὅλον ἓνα νὰ μεθοῦμεν εἴμεσταν ἄδαιοι, ἀγαποῦμεν τὰς ἀδικίας, εἴμεσταν φιλόχρυσοι, καὶ ἡμεῖς ὀνομάζομεν τοῦ λόγου μας φιλοχρίστους. Ἀλίμονον εἰς τὴν ταλαιπωρίαν μας, εἴμεσταν προσωπολήπται καὶ ἐντρεπόμεσταν τοὺς ἄρχοντας καὶ πλουσίους, εἴμεσταν δωρολήπται καὶ ἀδικηταὶ καὶ κρίνομεν μὲ τὰ δῶρα. Λόγος Θεοῦ δὲν ἀκούεται ἀπὸ τὰ χεῖλη μας, μόνον ἀργολογίαι καὶ λοιδωρίαι, ὕβριτες καὶ ἀναγελάσματα. Τί λογιᾶζεις ἂν ἀκούσης τὰ μεγαλύτερα; Ἀλίμονον, τὴν ἱερωσύ-

νην πουλοῦμεν μὲ τὰ ἀργύρια, τὸν λαὸν δὲν διδάσκομεν, | γινόμε- φ. 11
σθεν ἐξόμπλι τῆς κακίας εἰς τὸν λαὸν καὶ εἴ τι κάμνομεν ἡμεῖς
σπουδάζουν νὰ κάμνουν καὶ ἐκεῖνοι, εἵμεστέν πρόσκομμα καὶ
σκόνταμα τῶν ἀνθρώπων νὰ σκοντάφτουν οἱ ἄνθρωποι ἀπὸ ἡμᾶς
καὶ νὰ σκανδαλίζονται, εἵμεστέν φίλοι τοῦ κρασιοῦ καὶ οἰνοπότες
καὶ μέθυσοι, ὕβρισταί, δέρνομεν, κρούομεν, φιλαροῦμεν² καὶ κερ-
δαίνομεν ἀπὸ ἄσχημα καὶ παράνομα καμώματα καὶ δὲν ἐντρεπό-
μεστέν τὴν αἰσχροκέρδειαν, ἀφήνω τὰ ἄλλα ὅπου μόνον ὁ Θεὸς τὰ
γινώσκει. Ὅπόταν λοιπὸν αὐτὰ καὶ σὰν αὐτὰ περισσότερα μᾶς
συνεικάζεις καὶ κάμνομεν, ὦ θεοτίμητε καθηγούμενε, τί λογῆς θέ-
λεις | λογιᾶσαι τὴν ἀθλίαν ἡμῶν ζωὴν; Λογιᾶζω νὰ δοθῆς μόνον φ. 11v
εἰς τὴν ἐπιμέλειαν τῆς σωτηρίας σου καὶ ἡμᾶς νὰ μᾶς ἀφήσης εἰς
τὸν τόπον ὅπου μᾶς πρέπει νὰ καταντήσωμεν, καθὼς λέγουν οἱ
σοφοὶ «ἐς κόρακας κἀπὶ Ταίναρον ἢ ἐς ὄνου πόκας κἀπὶ Κερβε-
ρίους», εἰς τοὺς κόρακας καὶ εἰς τὸ στόμα τοῦ Ἄδου καὶ εἰς τὰς
τρίχας τοῦ ὄνου καὶ εἰς τοὺς σκύλους τοῦ Ἄδου, ἐκεῖ ὅπου ἔστελ-
ναν οἱ Ἕλληνες τοὺς καταδικασμένους καὶ κακοὺς ἀνθρώπους, ἐ-
κείνων τῶν τόπων εἵμεστέν ἄξιοι ἡμεῖς· διότι ἐγὼ ἐδοκίμασα τὰς
πολλὰς φροντίδας τῆς ἀρχιερωσύνης τοῦ καιροῦ ἐτούτου καὶ τοὺς
πειρασμοὺς καὶ τὰς | ὀχλήσεις ὅπου ἔχουν ἀπὸ τοὺς ἀφεντάδες καὶ φ. 12
κολακείας ὅπου θέλουν νὰ κολακεύουν καὶ νὰ καλοπιάνουν τοὺς
ἄρχοντας, τὸν φόβον ὅπου φοβοῦνται τὸν λαόν, διότι ἄλλους κά-
μνει χρεῖα νὰ κρατοῦν μὲ τὸ καλὸν διὰ νὰ τοὺς ἔχουν φίλους, ἄλ-
λους πάλιν φοβοῦνται νὰ μὴ σηκωθοῦν κατὰ πάνω τους. Χωρι-
στὰ πάλιν τοὺς ἀοράτους πειρασμοὺς τῶν δαιμόνων καὶ τὰς δέη-
σεις ὅπου κάμνουν οἱ ἀσεβεῖς καὶ τὴν ἀνάγκην ὅπου μᾶς προστά-
ζουν, διὰ τὰ ὅποια ἀναγκαζόμεστέν καὶ κάμνομεν παρανομίας, τὰς
ταραχὰς καὶ τὰς συγχύσεις ὅπου ἔρχονται μὲ τὴν ἄλλην ὅπου | δὲν φ. 12v
μᾶς ἀφήνουν νὰ φᾶμεν ψωμί, λοιπὸν αὐτὰ ἐγὼ δὲν τὰ βάνω εἰς τὸν
νοῦν μου οὐδὲ τὰ ἐλόγιαζα ὡς ἂν κουκὶ σιναπιά κοντὰ εἰς τὸ βουνὶ
τοῦ Ὀλύμπου ἂν δὲν ἐπαρμβαίναμεν τοὺς θεῖους κανόνας τῶν ἁ-
γίων ἀποστόλων καὶ τῶν ἁγίων συνόδων, ἀμὴ τοῦτο εἶναι τὸ μέγα
κακόν, ὅτι κάμνοντες τόσα κακὰ σφάλλομεν καὶ εἰς τοὺς ἁγίους
κανόνας πολλὰ κακά.

Ὁ ἡγούμενος: Ἀληθινὰ παραβαίνετε καὶ τινὰς τῶν θείων
κανόνων τῶν ἀποστόλων καὶ τῶν λοιπῶν ἁγίων πατέρων;

Ὁ ἐπίσκοπος: Ὅχι τινὰς, ἅγιε τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ τοὺς περισ-
σότερους, διὰ νὰ εἰπῶ³ ὅλους καὶ δὲν μοῦ πιστεύσης.

2. Ἔτσι στὸ χφ· γρ. *φλυαροῦμεν*.

3. Ἔτσι στὸ χφ· γρ. *διὰ νὰ μὴ εἰπῶ*.

φ. 13 Ὁ ἡγούμενος: Τί λέγεις, θεοφιλέστατε δέσποτα; Πάλιν βάνεις με εἰς ἀπιστίαν.

Ὁ ἐπίσκοπος: Ἀνάμεινε, ὦ φίλε, διότι ἐκεῖνος ὁποῦ σέ ἐλάβωσε πάλιν θέλει σε ἰατρεύσει, ἀλλὰ ἔχε προσοχήν εἰς αὐτά ὁποῦ λέγω, διότι δὲν εἶναι ὀλίγον τίποτε τὸ πράγμα, καὶ ἄκουε κάθε ἓνα κανόνα ὁποῦ παραβαίνομεν, διότι δὲν πρέπει νὰ τοὺς λέγωμεν χωρὶς μαρτυρίας φανεράς, ἀλλὰ πρέπει ὥσάν εἰς τὸ κριτήριον νὰ φαίνεται ἡ ἀλήθεια μὲ ἀπόδειξιν. Διὰ νὰ γνωρίσης πῶς δὲν ἐκινήσαμεν ψεύματα καὶ ἀδίκως τὸν λόγον τοῦτον κατὰ τῶν ἀρχιερέων ἐκείνων ὁποῦ εἶναι ὥσάν ἐμέ καὶ νὰ γνωρίσης καὶ πῶς ἡμεῖς οἱ παραβάται τῶν θείων ἐντολῶν εἴμεσταν οἱ πλέα δυστυ-

φ. 13v χέστεροι καὶ ταλαίπωροι ἄνθρωποι τοῦ κόσμου, καθὼς εἶπαμεν εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς συνομιλίας μας, νὰ εἰπῶ πρῶτον πῶς παραβαίνομεν τὸ ὀβ' κεφάλαιον τῆς ἁγίας οἰκουμενικῆς ἐβδόμης συνόδου, ὁποῦ λέγει νὰ μὴν χειροτονῇται ἐπίσκοπος ὁποῖος δὲν ἤξεύρει ὅλο τὸ Ὑαλτήριον καὶ τοὺς ἱερούς κανόνας, τὸ ἅγιον Εὐαγγέλιον καὶ τὸν Ἀπόστολον ἐρευνητικῶς καὶ μὴ παροδευτικῶς. Τί λέγει τὸ ἐρευνητικῶς καὶ ὄχι παροδευτικῶς; Ἡγουν νὰ γινώσκη τί λέγουν καὶ τί δηλοῦν, νὰ ἐρευνᾷ τὸν νοῦν τῶν γεγραμμένων, ὄχι μόνον νὰ τὰ περνᾷ ἀναγινώσκοντας αὐτὰ ἀναισθητῶς καὶ ἀγροίκως,

φ. 14 ἀμὴ νὰ καταλαμβάνη νὰ τὰ ἐξηγᾷ καὶ ἂν | κάμνη χρεῖα νὰ δίδη ἀπόκρισιν πρὸς τοὺς ἐναντιούμενους. Κατὰ πόδι ἀπὸ τοῦτο παραβαίνομεν καὶ τὸ τέταρτον κεφάλαιον τῆς ἁγίας οἰκουμενικῆς πρώτης συνόδου τῆς ἐν Νικαίᾳ, ὁποῦ λέγει νὰ μὴν χειροτονῇται ἐπίσκοπος χωρὶς τῆς γνώμης πάντων τῶν ἐπισκόπων τῆς αὐτῆς μητροπόλεως, καὶ τώρα μὴδὲ ρωτοῦσιν τοὺς ἄλλους μὴδὲ ἔχοντες τὴν γνώμην τῶν πολλῶν δύο μοναχᾶ ἢ τρεῖς ἐπίσκοποι ψηφίζουσι καὶ χειροτονοῦσι ἐπίσκοπον ἢ μητροπολίτην. Κατὰ πόδι παραβαίνομεν καὶ τὸ κε' κεφάλαιον τῆς ἐν Χαλκηδόνι ἁγίας συνόδου, ὁποῦ λέγει ὅτι μέσα εἰς τρεῖς μῆνας μετὰ θάνατον τοῦ ἀποθα-

φ. 14v νόντος | νὰ γίνωνται αἱ χειροτονίαι τῶν ἐπισκόπων, καὶ ἡ κατ' οὐν ὁποῦ ἀπομείνη τοῦ ἀποθανόντος ἐπισκόπου νὰ φυλάγεται σωστῇ ἀπὸ τοῦ οἰκονόμου νὰ τὴν παραδίδη εἰς χεῖρας τοῦ χειροτονομένου ἐπισκόπου, ἀλλὰ τώρα δὲν γίνεται ἔτσι, μόνον περνοῦσι καὶ ἔξι μῆνες καὶ χρόνος καὶ κατατρώγει ὁ μητροπολίτης τὴν ἐπισκοπὴν καὶ ὁ πατριάρχης τὴν μητρόπολιν, καὶ ὁπόταν μὲ πολλά δῶρα καταπεισθῇ καὶ χειροτονῇσιν τινὰ, ἀλίμονον, μὴδὲ καρφὶ εἰς τὸν τοῖχον εὐρίσκει ὁ νεοχειροτόνητος, ἔστοντας νὰ λεηλατήσουν καὶ νὰ διαρπάσουν πρωτύτερα τὰ πράγματα τῆς ἐπισκοπῆς οἱ κληρικοὶ καὶ ὁ μητροπολίτης ἢ ὁ πατριάρχης. Καὶ πά-

λιν τὸ ια' κεφάλαιον τῆς Σαρδικῆς καὶ τὸ ιζ' τῆς πρώτης καὶ δευ-
 τέρας συνόδου παραβαίνομεν, ὁποῦ λέγουν νὰ μὴν ἀναβαίνειν παρευ-
 θύς τινὰς εἰς τὸ ὕψος τῆς ἐπισκοπῆς ἀπὸ λαϊκὸς ἢ ἀπὸ μοναχὸς
 ὁποῦ ἦτον, ἂν δὲν κάμνη εἰς κάθε βαθμὸν τοὺς χρόνους ὁποῦ ὀρί-
 ζουν οἱ νόμοι, καθὼς λέγει ἡ ζ' νεαρά, ἡγοῦν ἀπὸ ἑξ μῆνας εἰς
 τὴν διακονίαν καὶ τόσους εἰς τὴν ἱερωσύνην τὸ ὀλιγότερον, λέγει
 δὲ ἔτσι: «Μὴ εὐθέως τις λαϊκὸς ὦν εἰς ἐπισκοπὴν προαγέσθω,
 γενέσθω δὲ ἐκ μοναχῶν ἢ ἐκ κλήρου, οὐκ ἔλαττον μῆνας ἑξ κατα-
 λεγείς, ὁμολογῶν τοὺς | θείους καὶ ἱεροὺς κανόνας φυλάττειν», ἐ- φ. 15v
 κεῖνος δὲ ὁποῦ χειροτονηθῇ ἔξω ἀπὸ ταῦτα ἢ ὁποῦ τὸν χειροτο-
 νήσῃ νὰ καθήρεται τῆς ἱερωσύνης ταύτης. Κατὰ πόδι ἀπ' αὐτὰ
 παραβαίνομεν τὸ λ' κεφάλαιον τῶν θείων ἀποστόλων καὶ τὸ τρί-
 τον κεφάλαιον τῆς πρώτης καὶ δευτέρας ὁποῦ λέγει: «Εἴ τις κο-
 σμικοῖς ἄρχουσι χρησάμενος δι' αὐτῶν ἐγκρατὴς ἐκκλησίας γέ-
 νηται, καθαιρεῖσθω καὶ ἀφοριζέσθω καὶ οἱ κοινωνοῦντες αὐτῷ
 πάντες», καὶ τώρα δὲν εἶναι τινὰς ὁποῦ νὰ παίρνη τὴν ἐκκλησίαν
 χωρὶς μεσιτείας ἀρχόντων. Τὸ κεφάλαιον πάλιν τὸ κθ' τῶν ἁγίων
 ἀποστόλων καὶ τὸ β' τῆς ἐν Χαλκηδόνι καὶ τὸ κβ' τῆς ζ', ταῦ|τα φ. 16
 ὅλα παραβαίνομεν, ὁποῦ λέγουν νὰ μὴν χειροτονοῦμεν μὲ τὰ χρή-
 ματα, τὴν ἐπιστολὴν τοῦ ἁγίου Βασιλείου ὁποῦ γράφει πρὸς τοὺς
 ὑπ' αὐτὸν ἐπισκόπους δὲν τὴν ψηφοῦμεν, ὁποῦ λέγει ὅτι μὴδὲ
 ὕστερα ἀπὸ τὴν χειροτονίαν νὰ μὴν παίρνωμεν χρήματα, τὰ λε-
 γόμενα ἐμπατίκια, λαβεῖν γὰρ ἐστὶ τὸ ὅποτεδήποτε λαβεῖν, καὶ
 τοὺς κανόνας ὁλωνῶν τῶν ἁγίων συνόδων ὁποῦ ἀναθεματίζουν ἐ-
 κεῖνους ὁποῦ χειροτονοῦν καὶ ἐκεῖνους ὁποῦ χειροτονοῦνται μὲ τὰ
 χρήματα. Καὶ τὸ πρῶτο κεφάλαιον τῆς Σαρδικῆς παραβαίνομεν,
 ὁποῦ λέγει νὰ μὴν μετατίθεται ἐπίσκοπος ἀπὸ πόλεως μικρᾶς εἰς
 ἄλλην | μεγαλύτερην, ἀλλὰ ἀπὸ μεγαλοτέρας νὰ πηγαίνει εἰς μι- φ. 16v
 κροτέραν, καὶ τώρα γίνεται ὅλον τὸ ἐναντίον. Παραβαίνομεν καὶ
 τὸ ια' κεφάλαιον τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου καὶ ιδ' τῆς ἑκτης, ὁποῦ
 λέγουν νὰ μὴ χειροτονῇται διάκονος μικρότερος τῶν κε' χρόνων,
 μὴδὲ ἱερεὺς μικρότερος τῶν τριάκοντα χρόνων, ἂν εἶναι καὶ πολλὰ
 ἄξιος, καὶ τώρα ἡμεῖς ἐκεῖνον ὁποῦ δὲν εἶναι ἀκόμη διάκονος
 τὸν χειροτονοῦμεν καὶ ἱερέα, ἀφήνω τὰ ἄλλα. Ἀκόμη παρα-
 βαίνομεν τὸν νθ' τῶν ἁγίων ἀποστόλων, ὁποῦ λέγει εἴ τις ἐπί-
 σκοπος κανενὸς τῶν κληρικῶν αὐτοῦ εὐρισκομένου πτωχοῦ, καὶ
 ὁ ἐπίσκοπος δὲν τὸν δίδει τὴν | πρέπουσαν τροφὴν καὶ βοήθειαν, φ. 17
 νὰ εἶναι ἀφορισμένος ὁ τοιοῦτος ἐπίσκοπος ὡς φονεὺς τοῦ ἀδελ-
 φοῦ αὐτοῦ, καὶ τώρα ἡμεῖς ὅχι πῶς δὲν δίδομεν τοὺς πτωχοὺς
 κληρικούς, ἀμὴ ἂν ἐμπορούσαμεν νὰ πάρωμεν καὶ τὰ πονακάμισα

τους και τὰ φορέματά τους. Καὶ τὸ νθ' κεφάλαιον τῆς ἐν Τρούλλῃ ἁγίας συνόδου παραβαίνομεν, ὁποῦ λέγει ὅτι πρέπει τοὺς προσεστῶτας τῶν ἐκκλησιαστικῶν, ἤγουν τοὺς ἱερεῖς καὶ ἀρχιερεῖς καὶ εἰς ὅλας μὲν τὰς ἡμέρας, ἀμὴ ξεχωριστὰ εἰς τὰς Κυριακὰς ὅλου τοῦ χρόνου νὰ διδάσκουσιν ὅλον τὸν κλῆρον καὶ τὸν λαὸν τοὺς λόγους τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς εὐλαβείας, μαζώνοντας ἐκ τῆς θείας

φ. 17ν Γραφῆς τὰ νοήματα καὶ τὰς κρίσεις, καὶ νὰ μὴν ἐβγαίνουν ἀπὸ τοὺς ὅρους ὁποῦ ἔθηκαν οἱ ἅγιοι πατέρες, ἀμὴ ἂν πέσῃ ὁ λόγος τῆς Γραφῆς εἰς ἐξέτασιν νὰ μὴν τὸν ἐξηγᾶ τινὰς ἄλλης λογῆς, παρὰ μόνον καθὼς ἐπαράφηκαν οἱ τῆς ἐκκλησίας φωστῆρες καὶ διδάσκαλοι εἰς τὰ βιβλία αὐτῶν, οἱ ἅγιοι τοὺς ὁποίους ἐορτάζει καὶ πανηγυρίζει ἡ ἐκκλησία ἡμῶν, καὶ περισσότερον νὰ σπουδάζουν νὰ διδάσκουν μὲ τοὺς λόγους τῶν ἁγίων παρὰ νὰ κάμνουν ἐδικούς τοὺς λόγους, ἐπειδὴ τυχαίνει καὶ δὲν δύναται καθένας νὰ ἐρμηνεύσῃ τὴν Γραφὴν ὡσὰν ἐκείνους, διὰ νὰ μὴν ἐβγαίνουν ἔξω

φ. 18 ἀπὸ τὸ πρέπον τῆς διδασκαλίας ἀπὸ τὴν ἀμαθίαν τοὺς ἐκεῖνοι ὁποῦ δὲν ἤξεύρουν νὰ ἐρμηνεύσουν τὰς θείας Γραφὰς ὡσὰν τοὺς ἁγίους καὶ μεγάλους διδασκάλους τῆς ἐκκλησίας, Βασίλειον τὸν τὸν Μέγαν, Γρηγόριον τὸν Θεολόγον καὶ Ἰωάννην τὸν Χρυσόστομον καὶ τοὺς λοιπούς. Λέγει δὲ ὁ κανὼν καὶ τοῦτο, ὅτι ἀπὸ τὰς διδασκαλίας ὁποῦ θέλουν γίνεσθαι εἰς τοιοῦτον τρόπον ἐμποροῦσιν οἱ προσεστώτες τῶν ἐκκλησιῶν ἱερεῖς καὶ ἀρχιερεῖς καὶ διάκονοι καὶ οἱ λοιποὶ κληρικοὶ καὶ διδάσκαλοι νὰ κυβερνοῦσι τὴν ἀνθρωπίνην ζωὴν κάμνοντες τοὺς ἀνθρώπους νὰ γνωρίζουν ποῖα καμῶματα εἶναι καλὰ καὶ συμφέροντα εἰς τὴν ψυχὴν καὶ ποῖα εἶναι βλαβερά καὶ ἀνωφελῆ, καὶ μὲ τὴν γνῶσιν ταύτην γυρίζει καὶ στρέφεται κάθε ἄνθρωπος ἀπὸ τὸ κακὸν εἰς τὸ καλόν. Κά-

φ. 18ν μνοντας ἔτσι οἱ ἐκκλησίας προσεστοὶ | καὶ διδάσκαλοι δὲν θέλουν σφάλει ποτὲ μηδὲ αὐτοὶ μηδὲ ὁ λαός, διότι ἔστοντας νὰ ἔχουσι προσοχὴν εἰς τὴν διδασκαλίαν καὶ οἱ λέγοντες καὶ οἱ ἀκούοντες ἀναγκάζονται καὶ παρακινοῦνται εἰς ἀγαθοεργία καὶ κανένα κακὸν δὲν παθαίνουν, διότι ὁ φόβος τῶν αἰωνίων κολάσεων τοὺς κάμνει νὰ γυρεῦουν τὴν σωτηρίαν τους. Καὶ οἱ μὲν ἅγιοι πατέρες μέσα εἰς τοὺς συνοδικούς αὐτῶν κανόνας καὶ ὁρισμοὺς αὐτὰ καὶ ἄλλα ὡσὰν αὐτὰ ὀρίζουσιν νὰ γίνωνται πάντοτε καὶ ξεχωριστὰ τῷ Σαββάτῳ καὶ τῇ Κυριακῇ, ἀμὴ ἡμεῖς οἱ καλοὶ ἀρχιερεῖς ὄχι μόνον κάθε Κυριακὴν δὲν διδάσκομεν τὸν λαόν, ἀλλὰ μηδεκὼν εἰς ὅλην μας τὴν ζωὴν τὸ κάμνομεν καμίαν φορὰν. Βάλε μαζὶ μὲ τοῦτα φ. 19 καὶ τὸν ιδ' κανόνα τῶν ἁγίων ἀποστόλων ὁποῦ δὲν | τὸν φυλάγομεν, εἰς τὸ ὁποῖον ὀρίζουν οἱ ἀπόστολοι οὕτως, ὅτι νὰ μὴν ἔχη

ἐξουσίαν ὁ ἐπίσκοπος, ἡγουν ὁ ἀρχιερεὺς νὰ ἀφήσῃ τὴν ἐπαρχίαν αὐτοῦ νὰ ὑπάγῃ εἰς ἄλλην ἂν καὶ πολλοὶ τινὲς τὸν ἀναγκάζουσιν, ἂν μὴ εἶναι τίποτε εὐλογος ἀφορμὴ διὰ ὠφέλειαν ψυχῶν, ἀμὴ ἂν εἶναι καὶ διὰ ὠφέλειαν ψυχῶν. Ἀμὴ ἂν εἶναι καὶ διὰ ὠφέλειαν ψυχῶν, πάλιν μοναχός του δὲν μπορεῖ νὰ τὸ κάμνῃ, μόνον νὰ τὸν παρακαλέσουν ἄλλοι καὶ νὰ γένη μὲ θέλημα καὶ μὲ κρίσιν πολλῶν ἐπισκόπων καὶ νὰ τὸν παρακαλέσουν πολλὰ. Ἀλλὰ τῶρα δὲν γίνονται τὰ τοιαῦτα, οὐδὲ μετατίθονται οἱ ἐπίσκοποι καὶ οἱ μητροπολίται διὰ ψυχῆς ὠφέλειαν καὶ διὰ λόγον εὐσεβείας, οὐδὲ παρακαλοῦν τοὺς οἱ ἐπίσκοποι | πολλοὶ ἢ ὀλίγοι, ἀλλὰ αὐτοὶ μάλιστα δίδουν δῶρα καὶ χρήματα καὶ παρακαλοῦσι τοὺς συνεπισκόπους νὰ ἀναγκάσουν καὶ αὐτοὶ νὰ τοὺς μεταθέσουν ἀπὸ πτωχὴν ἐπαρχίαν εἰς πλουσιότεραν. Ἀκόμη παραβιαίνομεν καὶ τὸ ἡ' κεφάλαιον τῆς ἐν Καρθαγένῃ ἀγίας συνόδου, ὅπου λέγει ὅτι ἐκεῖνος ὅπου θέλει νὰ χειροτονηθῇ ἀρχιερεὺς ἢ ἱερεὺς κάμνει χρεῖα πρῶτον ἐκεῖνοι ὅπου τὸν χειροτονοῦσι νὰ τὸν βάλουν εἰς τὰ αὐτὰ του ὅλα ἐκεῖνα ὅπου ὄρισαν αἱ ἄγιοι σύνοδοι ἂν τὰ ἡξεύρῃ καὶ ἂν ἐπαγγέλλεται νὰ τὰ φυλάγῃ, καὶ νὰ ἡξεύρῃ πῶς καθήρεται ἂν εἶναι καὶ παραβῇ κανένα ἀπὸ τοὺς ἀγίους κανόνες τῶν ἀγίων πατέρων. Ἀλλὰ τῶρα ἐκεῖνοι ὅπου | χειροτονοῦσι τοὺς ἐπισκόπους καὶ ἱερεῖς, ὅχι μόνον τοὺς χειροτονουμένους δὲν διδάσκουν τοὺς συνοδικοὺς κανόνες, ἀλλὰ μὴδὲ αὐτοὶ ἀπατοῖ τοὺς δὲν ἡξεύρουν οὐδὲ γνωρίζουν νὰ ἐρμηνεύσουν τινὰ κανόνα τῶν ἀγίων πατέρων. Ἀκόμη παραβιαίνομεν καὶ τὸ λζ' κεφάλαιον τῶν ἀγίων ἀποστόλων καὶ τὸ κ' τῆς ἔκτης συνόδου καὶ τὸ πέμπτον τῆς πρώτης καὶ τὸ κα' τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ καὶ τὸ ιθ' τῆς ἐν Χαλκηδόνι ὅπου λέγουν ὅτι νὰ γίνεταί σύνοδος ὁλωνῶν τῶν ἀρχιερέων εἰς τὴν μεγάλην ἐκκλησίαν δύο φορὲς τὸν χρόνον νὰ πηγαίνουν ὅλοι διὰ νὰ βλέπουν τὴν ἐκκλησίαν πῶς κυβερνᾶται, ἂν πληθύνουν οἱ χριστιανοὶ ἢ ἂν ὀλιγοστεύουν, | ἂν σώζονται πολλοί, ἂν γίνωνται παρανομίαι νὰ τὲς ἐμποδίζουσιν, ἂν γίνωνται διδασκαλίαι καθ' ἡμέραν, κάθε ἀρχιερεὺς νὰ διηγᾶται τοὺς ἀγίους του καὶ τοὺς σεσωσμένους καὶ προκομμένους τῆς ἐπαρχίας αὐτοῦ καὶ ὅσα ἡξεύρει νὰ διδάσκῃ τοὺς μὴ γινώσκοντας ἀρχιερεῖς καὶ ἐπισκόπους, ἂν τύχῃ τινὰς τοιοῦτος εἰς τὴν σύνοδον, ὅτι ὅποιος ἀρχιερεὺς ἢ ἐπίσκοπος ἀμελήσῃ καὶ δὲν ὑπάγῃ εἰς τὴν σύνοδον δύο φορὲς τὸν χρόνον ἢ νὰ διδάξῃ ἐκεῖνο ὅπου γνωρίζει συμφέρον ἐκκλησίας ἢ νὰ διδάχῃ καὶ νὰ μάθῃ ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἐκεῖνο ὅπου δὲν ἡξεύρει, ὅποιος λοιπὸν εἶναι ὅπου καταφρονεῖ τὴν ἀπόφασιν ταύτην νὰ εἶναι καθηρημένος | εἰδὲ καὶ δὲν ψηφᾷ μὴδὲ τὴν καθάίρεσιν ἀμὴ κρατεῖ τὸν θρόνον τυραννικῶς,

- νὰ ἔναι ἀναθεματισμένος. Παραβαίνομεν καὶ τὸ λε' κεφάλαιον τῆς ζ' συνόδου, ὅπου λέγει νὰ μὴν ἔχη ἄδειαν ὁ μητροπολίτης καὶ ὁ πατριάρχης μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἐπισκόπου ἢ τοῦ μητροπολίτου νὰ κληρονομῇ τὰ πράγματα τῆς ἐκκλησίας, ἀλλὰ νὰ φυλάσσονται ἀπὸ τοὺς κληρικούς ὥστε νὰ γένῃ ἄλλος ἐπίσκοπος ἢ μητροπολίτης νὰ τὰ κυβερνήσῃ εἰς τοὺς τόπους ὅπου λέγουν οἱ νόμοι. Παραβαίνομεν καὶ ἕτερου κανόνα καὶ τὸ δ' κεφάλαιον τῆς α' καὶ δευτέρας συνόδου ὅπου λέγει νὰ μὴν ἔχη ἄδειαν κανένας ἐπίσκοπος
- φ. 21ν ἢ μητροπολίτης νὰ κτίσῃ μοναστήριον εἰς χαλασμὸν τῆς | ἐπισκοπῆς ἢ τῆς μητροπόλεως, διότι καθολικὸς χαλασμὸς καὶ κατὰ λυσις τῶν κοσμικῶν ἐκκλησιῶν εἶναι τὰ μοναστήρια ὅπου γίνονται παρὰ νόμῳ, διότι νόμιμον μοναστήριον εἶναι ἐκεῖνο ὅπου πορεύεται, καθὼς λέγει ὁ μέγας Βασίλειος, μὲ κοινόβιον καὶ μὲ δούλευσιν τεχνῶν καὶ μὲ ζευγάρια ὅπου νὰ εἶναι ἀφιερώματα τῶν κτιτόρων, ὅπου νὰ μὴν ζημιώνουν τὴν ἐκκλησίαν τῆς μητροπόλεως ἢ τῆς ἐπισκοπῆς, ἢ δὲ ζημία τῆς ἐκκλησίας εἶναι πῶς ἀφήνουν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ ἐπίσκοποι καὶ σκορπίζεσθαι ἢ ἐλεημοσύνη τῶν χριστιανῶν καὶ ἀρχόντων εἰς ἀνωφελῆ ἀσμηκὰ καὶ ποτήρια καὶ δίσκους καὶ μα-
- φ. 22 νουάλια τῶν μοναστηρίων χρυσὰ καὶ ἀργυρὰ, καὶ οἱ ὄρφανοι καὶ αἱ χῆρες καὶ φυλακωμένοι πεινοῦσι καὶ πολλοὶ διψοῦσι μαθεῖν γράμματα λόγον Θεοῦ καὶ ἀπὸ πενίας στερεοῦνται, καὶ δὲν ἔχουν τόσῃν διάκρισιν μὴδὲ οἱ ἐπίσκοποι μὴδὲ οἱ μοναστηριακοὶ νὰ φροντίσουν καμίαν βοήθειαν εἰς τοὺτους ἀπὸ τὴν ἐλεημοσύνην τῶν χριστιανῶν. Παραβαίνομεν καὶ ἄλλα πολλὰ καὶ στέργουσιν οἱ μὲν μητροπολίται παραιτήσεις τῶν ἐπισκόπων αὐτῶν διὰ νὰ βάλουν ἄλλους νὰ πάρουν χρήματα, ὁ δὲ πατριάρχης στέργει καὶ δέχεται παραιτήσιν μητροπολίτου ὁμοίως καὶ τὸν στέλλει εἰς ἄλλην, οἱ δὲ κανόνες τῶν ἀγίων πατέρων αὐτὸ δὲν τὸ συγχωροῦσιν, ἀμὴ λέγουσιν ὅτι ὅποιος κάμνει παραιτήσιν τοῦ θρόνου τῆς ἐπισκοπῆς καὶ
- φ. 22ν ἀρχιερωσύνης, ἔπειτα πάλιν κρατεῖ τὴν ἀρχιερωσύνην καὶ μετράται διὰ ἀρχιερεὺς, οὗτος δὲν εἶναι ἄξιος νὰ μετατεθῇ εἰς ἄλλην ἐπαρχίαν. Ἀκόμη παραβαίνομεν καὶ τὸν δ' κανόνα τῆς ἑκτῆς συνόδου ὅπου λέγει: Εἴ τις ἐπίσκοπος διὰ νὰ ζητῇ ἄσπρα ἢ ἄλλο τίποτε, ἡγουν διὰ τίποτε κακὸν θέλημα εὐρεθῇ πῶς δὲν ἀφήνει ἱερέα νὰ ψάλλῃ ἢ ἀφορίζει τινὰ ἄλλον κληρικόν ἢ σφαλίζει ἐκκλησίαν νὰ μὴ γίνεσθαι μέσα ἡ λειτουργία τοῦ Θεοῦ καὶ βάνει τὴν μανίαν αὐτοῦ καὶ τὸν θυμὸν του καὶ εἰς τὰ ἄψυχα, εἰς πέτρες καὶ ξύλα τῆς ἐκκλησίας, ὁ τοιοῦτος ἄνθρωπος πρέπει νὰ πάθῃ τὴν ταυτοπάθειαν καὶ νὰ ἐπιστρέψῃ ὁ πόνος αὐτοῦ εἰς τὴν κεφαλὴν αὐ-
- φ. 23 τοῦ, νὰ ἀργισθῇ καὶ νὰ | ἀφορισθῇ καὶ νὰ χωρισθῇ ἀπὸ τοὺς χρι-

στιανούς ὡς παραβάτης τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἀποστολικῶν διατάξεων. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὁποῦ εἶπα τῆς ἁγιοσύνης σου, ἅγιε καθηγούμενε, εἶναι ὀλίγα καὶ μερικὰ καὶ ὥσάν νά εἰποῦμεν οἱ κορυφές καὶ ἀπαρχές τῶν κανόνων ὁποῦ παραβαίνομεν, καὶ τοὺς τοὺς ὀλίγους σέ τοὺς ἀναθύμισα διὰ νά ἰδῆς πῶς δικαίως ἡμεῖς οἱ παραβάται τούτων οἱ ἀρχιερεῖς τοῦ καιροῦ ἐτούτους εἴμεσταν ἄξιοι νά μᾶς κλαίουν καὶ νά μᾶς μοιρολογοῦσιν ὡς ἀθλίους καὶ ταλαιπώρους, καὶ ὅχι νά μᾶς ἐπαινοῦσι καὶ νά μᾶς μακαρίζουν ἢ νά μᾶς μνημονεύουν μέ τοὺς πολυχρονισμούς, ἀλλὰ καὶ σὺ μοναχός σου νά στο|χασθῆς, περισσοτέρους ἀπὸ τούτους ὁποῦ φ. 23v σοῦ εἶπα θέλεις εὖρει κανόνας καὶ νόμους συνοδικούς ὁποῦ παραβαίνομεν.

Ὁ ἡγούμενος: Ἀλίμονον, ὦ τοῦ θαύματος! Μέγα κακὸν εἶναι τοῦτο, δέσποτά μου, τόσον πλῆθος κανόνων τῶν ἁγίων ἀποστόλων καὶ τῶν ἁγίων πατριαρχῶν παραβαίνετε· ἔπειτα λέγετε ὅτι περνᾶτε μακαρίαν ζωὴν.

Ὁ ἐπίσκοπος: Δὲν τὸ εἶπα ἐγὼ τοῦτο πῶς περνοῦμεν μακαρίαν ζωὴν.

Ὁ ἡγούμενος: Ἀλλὰ ἐγὼ ἤκουσα πολλοὺς ἀρχιερεῖς καὶ ἐπισκόπους ὁποῦ ἔλεγαν ἔτσι.

Ὁ ἐπίσκοπος: Τίποτε ἄγροικοὶ ἀνόητοι καὶ ὑπερήφανοι καὶ κενόδοξοι ἦταν, μὰ τὸν ἀκοίμητον ὀφθαλμὸν τοῦ Θεοῦ, ἐκεῖνοι ὁποῦ εἶπαν ὅτι εἶναι μακαρία καὶ καλὴ ἡ ζωὴ τῶν | ἀρχιερέων τοῦ φ. 24 καιροῦ τούτου, ἐπειδὴ ἂν ἤξευραν τὸν λόγον τοῦ σοφοῦ ἐκείνου Χείλωνος τοῦ ἐνὸς τῶν ἐπτὰ σοφῶν ὁποῦ λέγει «γινῶθι σαυτόν», ἄνθρωπε, γνῶρισε τοῦ λόγου σου, ἂν ἐγνώριζαν τὸν ἑαυτὸν τοὺς τοὺς δὲν ἤθελαν λογιάζει πῶς ζοῦσι μακαρίαν ζωὴν.

Ὁ ἡγούμενος: Ἀμὴ διατὶ καὶ τινὲς σὰν καλοπίχεροὶ σπουδάζουν νά γίνουν ἀρχιερεῖς καὶ ἐπίσκοποι καὶ λογιάζουν ἄξιον πράγμα καὶ τίμιον καὶ μακαριστὸν τὴν ἀρχιερωσύνην, καὶ διὰ τοῦτο ἀκούοντας τὴν θεοφιλίαν σου σκανδαλίζεται ὁ λογισμός μου.

Ὁ ἐπίσκοπος: Ἀλλὰ οὐχὶ τὸ νά πάρῃ τινὰς ἀρχιερωσύνην εἶναι ἐπαινετὸν καὶ μακάριον, ὦ καθηγούμενε, ἀμὴ τὸ νά τὴν πάρῃ τινὰς καθὼς | πρέπει, διότι, καθὼς λέγει ὁ ἀπόστολος, «εἴ τις ἐπι- φ. 24v σκοπῆς ὀρέγεται καλοῦ ἔργου ἐπιθυμεῖ», ἡ ἐπισκοπὴ καὶ ἀρχιερωσύνη καλὸν ἔργον εἶναι, ἀμὴ ὅταν δὲν γένῃ καθὼς λέγουν οἱ νόμοι, δὲν εἶναι καλὸν ἔργον. Διότι ἐκεῖνος ὁποῦ εἶπεν ὅτι καλὸν ἔργον εἶναι ἡ ἐπισκοπὴ, εἶπε καὶ τοῦτο, «ὅτι δεῖ τὸν ἐπίσκοπον ἀνεπίληπτον εἶναι», ἡγουν πρέπει ὁ ἐπίσκοπος νά εἶναι πανάψογος, νά μὴν ἐμπορέσῃ νά τὸν κατηγορήσῃ τινὰς εἰς κανένα σφάλμα

- από ὅσα προεῖπα ἐγώ. Τοῦτο τὸ ἀνεπίληπτον δὲν εὐρίσκεται τώρα
 κανένας ἀρχιερέας νὰ τὸ ἔχη. Ἀπὸ τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ ἐπισκόπους
 φ. 25 τοῦ καιροῦ τοῦτου μὴ ζητᾷς τοιοῦτον πράγμα, | ἀφήνω τὰ ἄλλα
 ὅπου λέγει ὁ ἀπόστολος καὶ κάμνει ἓνα τύπον καὶ ἐξόμπλι τῆς
 ἀρχιερωσύνης. Ἐτοῦτοι λοιπὸν ὅπου τοὺς λείπει τὸ ἀνεπίληπτον
 καὶ ἀκατηγόρητον εἶναι ὅμοιοι μὲ τοὺς τυφλοὺς ὅπου παντάπασιν δὲν
 βλέπουν καὶ ἐκεῖνοι λέγουν πὼς βλέπουσι μακρὰ ὡς πενήντα στά-
 δια λεπτὸν πράγμα ὥσάν κουνούπι, ὥσάν πὼς λέγουσιν οἱ μῦθοι
 καὶ περὶ τοῦ ζώου ὅπου λέγεται σφάλακας, τὸ ὁποῖον εἶναι τυ-
 φλὸν ἀπὸ γεννήσεως αὐτοῦ εἰς ὅλην του τὴν ζωὴν, καὶ αὐτὸς ὁ
 σφάλαξ ἐξέβη καὶ ἐπεριτριγύριζε τὰς χώρας λέγοντας πὼς ἡξέυρει
 νὰ ἱατρεύῃ τοὺς τυφλοὺς, ὥστε ὅπου τὸν ἐσυναπάντησε κάποιος
 φ. 25ν ὅπου | εἶχε ἅττια καὶ τὸν εἶπεν, ἱατρέ, θεράπευσε πρῶτον τοῦ λό-
 γου σου ὅπου δὲν βλέπεις καὶ τότε θέλεις καταπιασθῆς καὶ τοὺς
 ἄλλους. Τὸ λοιπὸν καὶ ἡμεῖς οἱ ἀρχιερεῖς, ἅγιε καθηγούμενε, κα-
 θώς λέγει τὸ Εὐαγγέλιον εἵμεσταν τυφλοὶ ὁδηγοὶ τυφλῶν, ὅχι εἰς
 τοὺς σωματικούς ὀφθαλμούς, ὅπου τόσον δὲν βλάπτει ἡ τυφλότης
 αὕτη, ἀλλὰ εἰς τοὺς ψυχικούς ὀφθαλμούς εἵμεσταν τυφλοὶ καὶ σέρ-
 νομεν ὁμοίως τοὺς τυφλοὺς καὶ ἐσκοτισμένους κατὰ ψυχὴν, καὶ
 ἐκεῖνοι διατὶ δὲν βλέπουν μᾶς ἀκολουθοῦν θαρροῦντες πὼς ἡμεῖς
 φ. 26 ἡξέυρομεν ποῦ περιπατοῦμεν, διὰ τοῦτο καθὼς λέγει τὸ ἄ|γιον
 Εὐαγγέλιον «ἀμφοτέροι εἰς βόθυνον πεσοῦνται», ἤγουν καὶ ἡμεῖς
 οἱ τυφλοὶ ὁδηγοὶ καὶ ὁ τυφλὸς λαὸς ὅπου μᾶς ἀκολουθεῖ θέλομεν
 πέσει εἰς τὸν λάκκον τῆς ἀπωλείας. Ναί, μὰ τοὺς ἀγίους ἀποστό-
 λους καὶ μάρτυρας καὶ πατέρας ὅπου ἐκινδύνευσαν καὶ ἀπέθαναν
 διὰ τὴν ὀρθοδοξίαν, εἰς ἀπώλειαν θέλομεν ὑπάγει ἂν δὲν ζητήσω-
 μεν ἐπιστροφὴν καὶ καιρὸν μετανοίας, νὰ ἀφήσωμεν τὰς παρανο-
 μίας ἐκείνας, διότι καὶ ἐγώ, ἅγιε καθηγούμενε, ταῦτα λογιάζοντας
 κλαίω καὶ ὀδύρομαι ἐνθυμούμενος τὴν φοβερὰν ἡμέραν τῆς κρίσεως
 ὅπου μέλλει νὰ ζητήσῃ ὁ Θεὸς ἀπὸ τὰ χέρια μας τὰς ψυχὰς ὅπου
 φ. 26ν ἔχομεν εἰς τὴν ἐξουσίαν μας καὶ νὰ ζητάξῃ τὰς χειροτονίας τῶν
 ἀναξίων, ἀλίμονον, τί ἀπολογία νὰ δώσωμεν ; Ἀλλὰ σύ, Χριστέ
 βασιλεῦ, ὅσα εἶναι πρὸς σωτηρίαν νὰ μοῦ δώσης.

Ὁ ἡγούμενος: Εὐχαριστῶ σοι πολλὰ εἰς τὴν συνομιλίαν ταύ-
 την, δέσποτά μου, θεοφιλέστατε, ἐλευθέρωσές με ἀπὸ μεγάλῃν
 ταλαιπωρίαν, διότι ἐπ' ἀληθείας καὶ ἐγὼ ἐπεθύμουν ἀπὸ πολλοῦ
 καιροῦ τὲς τιμὲς τῆς ἀρχιερωσύνης, ἀμὴ τώρα ὅπου ἤκουσα τὰ
 μελίσρρυτα καὶ γλυκύτατά σου λόγια, πονηροὺς καὶ ἀνοήτους καὶ
 ταλαιπώρους τοὺς νομίζω καὶ τοὺς ἔχω αὐτοὺς ὅπου εἶναι ἔτσι.

Τέλος καὶ τῷ Θεῷ δόξα.